

Sborník z projektu

K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek

Obsah všech svazků

Svazek I: Zdroje a prostředí

- Úvod (Bedřich Moldan)
- Projekt K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek (Tomáš Háek)
- Využití vědeckých poznatků k vypracování národního programu udržitelného rozvoje (Jana Vrbová, Jaroslav Macháček aj.)
- Ochrana a podpora lidského zdraví – shrnutí (Radim Šrám)
- Vývoj znečištění ovzduší v ČR (Helena Kazmarová)
- Vývoj úmrtnosti, její současný stav a perspektiva (František Kotěšovec, Jiří Skorkovský, Jitka Jelínková, Martin Braniš)
- Monitorování zátěže populace chemickými látkami z prostředí, rizikové skupiny (Milena Černá, Pavel Rössner)
- Ovlivnění reprodukčních funkcí životním prostředím (Jan Dejmek, Jiří Rubeš)
- Využití metod molekulární epidemiologie (Blanka Binková, Radim Šrám)
- Trvale udržitelný rozvoj z perspektivy výsledků programu Teplice II. – sociologické studie (Ivan Gabal)
- Rizikové faktory znečištěného životního prostředí (Richard Jelínek)
- Integrovaný přístup ke krajině se zaměřením na rurální prostor (Jaroslav Boháč)
- Udržitelný rozvoj lidských sídel (Jaroslav Macháček)
- Biodiverzita, udržitelný rozvoj horských oblastí (Jan Jeník aj.)
- Trvale udržitelné hospodaření s vodou – analýza a perspektivy (Milan Straškraba aj.)
- Nakládání s nebezpečnými odpady (Miroslav Punčochář)
- Komplexní funkce lesa – strategie pro trvale udržitelný rozvoj lesních ekosystémů (Vladimír Krečmer aj.)

Svazek II: Teoretická východiska, souvislosti, instituce

- Udržitelný rozvoj jako klíčový princip v rozvojových strategiích mezinárodního společenství (Jan Kára)
- Základná filozofia trvalej udržateľnosti (Mikuláš Huba)
- Alternatívne ekonomické teórie podporujúce smerovanie k trvalo udržateľnému rozvoju (Ivan Klinec)
- Definícia trvalo udržateľného stavu, resp. vývoja (Jan Topercer, Peter Mederly)
- Globální konference OSN (Petr Lebeda)
- Mezinárodní smlouvy (Robert Stojanov, Pavel Nováček)
- Mezinárodní organizace a udržitelný rozvoj (Lenka Dvořáková)
- Mezinárodní nevládní organizace a udržitelný rozvoj (Pavel Šremer, Jiří Dlouhý)
- Místní orgány (Pavel Šremer)
- Mezinárodní finanční instituce (Petr Lebeda)

- Mění se přístup OECD k problematice udržitelného rozvoje (Petr Halaxa, Zuzana Dudová)
- Evropská unie: Udržitelný rozvoj a rozvojová pomoc (Petr Halaxa, Zuzana Dudová)
- Hlavné globálne procesy a trendy súčasnosti a ich dosah na región Strednej Európy (Peter Mederly)
- Hľadanie stredoeurópskej dimenzie trvalo udržateľného rozvoja (Mikuláš Huba)
- Zapojení České republiky do činnosti mezinárodních organizací (Robert Stojanov, Pavel Nováček)
- Zahraniční rozvojová a humanitární pomoc České republiky 1995–2000 (Robert Stojanov, Pavel Nováček)
- Analýza dosavadního zapojení ČR do mezinárodního úsilí o prosazování udržitelného rozvoje (Pavel Nováček)
- Institucionální rámec k zajištění trvale udržitelného rozvoje v ČR jako kontext pro novou verzi státní politiky životního prostředí (Eva Kružíková, Václav Mezřický, Eva Tošovská)

Svazek III: Hospodářské sektory a environmentální integrace

- Energetická strategie České republiky (Jana Szomolányiová, Jaroslav Maroušek, Jiří Zeman)
- Výzva integrace požadavků ochrany prostředí do klíčových odvětví lidské činnosti – doprava (Jiří Dufek, Vladimír Adamec, Jan Palán)
- Udržitelný rozvoj a průmysl (Petr Horáček)
- Udržitelný rozvoj českého chemického průmyslu (Petr Horáček)
- Udržitelný rozvoj papírenského průmyslu v České republice (Josef Zbořil)
- Předpoklady udržitelného rozvoje zemědělství v ČR (Tomáš Gremlica, Karel Jech, Petra Kušková, Jaroslav Pražan, Tomáš Ratering, Viktor Třebický)
- Cestovní ruch a životní prostředí (Daniel Mourek)
- Prognóza rozvoje cestovního ruchu v České republice (Daniel Mourek)
- Dokumentace rozvoje cestovního ruchu na příkladu NP Šumava (Martin Čihař, Viktor Třebický, Zdenka Tancošová)
- Ochrana přírody a přírodních zdrojů při turistice a cestovním ruchu (Eliška Nováková a další)
- Ekologické zásady výstavby a provozu hotelů a dalších ubytovacích a stravovacích zařízení (Vladimír Štětina, Magda Lambojová)
- Architektonické řešení sportovních a rekreačních zařízení pro cestovní ruch a turistiku vzhledem k prostředí (Arnošt Navrátil, Eduard Schleger)
- Cestovní ruch z hlediska nevládních organizací (Jaroslav Liberský)
- Metodika tvorby rozvojových produktů v oblasti šetrné turistiky (Rostislav Hošek)
- Sociální aspekty cestovního ruchu (Tomáš Doležal, Anna Hogenová, Jan Neuman, Daniel Mourek)
- Zásady trvale udržitelného rozvoje v cestovním ruchu (Tomáš Doležal, Rostislav Hošek, Eliška Nováková)
- Financování udržitelného rozvoje průmyslu – úloha bank a pojišťoven (Petr Horáček)
- Analýza možností působení bankovního sektoru v rámci koncepce trvale udržitelného rozvoje České republiky (Jiří Francek)

- Udržitelný rozvoj a zaměstnanost (Petr Horáček)

Svazek IV: Vzdělávání, informace, indikátory

- Ekologické vzdělávání v oblasti středních škol a přípravy dalšího vzdělávání učitelů (Danuše Kvasničková aj.)
- Fórum vysokoškolských učitelů (Jana Dlouhá)
- Knihovna a informační středisko o udržitelném rozvoji (Tomáš Háek, Jiří Dlouhý)
- Zapojování veřejnosti do rozhodování (Zuzana Drhová)
- Média v ČR (Ivan Gabal)
- Změny ve spotřebních vzorcích českých domácností 1990–1999 (Martin Lux)
- Alternativy k ukazateli HDP – zhodnocení předpokladů a využití indikátorů trvale udržitelného ekonomického blahobytu (ISEW) pro Českou republiku (Milan Ščasný, Ondřej Kopecký, Eva Cudlínová)
- Marginální oblasti – prostorový indikátor udržitelného rozvoje České republiky (Eva Cudlínová, Michael Bartoš, Drahomíra Kušová, Jan Těšitel)
- Vývoj a testování indikátorů hlavních změn krajinné pokrývky – případové studie z ČR, Litvy, Maďarska, Rumunska a Slovenska (Ján Feranec, Jan Kolář, Tomáš Háek)
- Soubor indikátorů udržitelného rozvoje České republiky – příloha k Národní strategii udržitelného rozvoje ČR (Jan Kovanda, Tomáš Háek, Milan Ščasný)

Svazek V: Národní strategie udržitelného rozvoje a regionální rozvoj

- Návrh národní strategie udržitelného rozvoje České republiky (Bedřich Moldan aj.)
- Regionální rozvoj (Tomáš Háek)
- Místní Agenda 21 (Petr Švec)
- Třebíč – Zdravé město podle metodiky Česká Brána 21 (Petr Švec aj.)
- Kladno – strategie udržitelnosti v průmyslovém městě (Viktor Třebický aj.)
- Český Krumlov – konec začátku Místní Agendy 21 (Hana Kolářová aj.)
- Město Vsetín a mikroregion Vsetínsko – začalo to od dětí (Iva Hlinská aj.)
- Děčínský region – proces bez časového omezení (Miloslava Tomiková aj.)
- Orlickoústecko – diskuse o udržitelném rozvoji (Renáta Frimlová)
- Zapojení občanských iniciativ do Strategie pro Brno (Martin Nawrath)

Obsah

ÚVOD.....	13
O PROJEKTU	14
VYUŽITÍ VĚDECKÝCH POZNATKŮ K VYPRACOVÁNÍ NÁRODNÍHO PROGRAMU UDRŽITELNÉHO ROZVOJE.....	20
<i>PhDr. Jana Vrbová</i>	
<i>Doc. Ing. Jaroslav Macháček, CSc.</i>	
<i>a kol.</i>	
ÚVODNÍ POZNÁMKA.....	21
1. SOCIÁLNÍ OBLAST, LIDSKÉ ZDROJE.....	22
2. PŘÍRODNÍ SLOŽKY	34
3. ODPADY	46
4. NÁVRH KRITÉRIÍ (INDIKÁTORŮ) - PŘÍRODNÍ SLOŽKY, ODPADY	49
5. EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI.....	49
ZÁVĚREM.....	54
LITERATURA	55
OCHRANA A PODPORA LIDSKÉHO ZDRAVÍ - SHRNU TÍ.....	57
<i>MUDr. Radim Šrám, DrSc.</i>	
1. VÝCHODISKA	58
2. TRENDY A PERSPEKTIVY VÝVOJE	59
3. RIZIKOVÉ SKUPINY	60
4. NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ.....	60
5. INDIKÁTORY TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	61
VÝVOJ ZNEČIŠTĚNÍ OVZDUŠÍ V ČR.....	62
<i>MUDr. Helena Kazmarová</i>	
1. CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉHO STAVU V ČR.....	63
2. PERSPEKTIVY VÝVOJE, PRIORITY PRO MĚŘENÍ.....	67
3. NÁVRHY NA INDIKÁTORY TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	68
4. NÁVRHY NA ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU	69
5. VYUŽITÍ POZNATKŮ PRO ZMĚNY LEGISLATIVY	69
POUŽITÉ ZKRATKY A LITERATURA	70
GRAFY	72
VÝVOJ ÚMRTNOSTI, JEJÍ SOUČASNÝ STAV A PERSPEKTIVA.....	79
<i>MUDr. František Kotěšovec</i>	
<i>Jiří Skorkovský</i>	
<i>JUDr. RNDr. Jitka Jelínková, PhD.</i>	
<i>Doc. RNDr. Martin Braniš, CSc.</i>	
1. ÚVOD	80
2. VÝVOJ ÚMRTNOSTI, SOUČASNÝ STAV, PERSPEKTIV	80
LITERATURA	88
GRAFY	91

**MONITOROVÁNÍ ZÁTĚŽE POPULACE CHEMICKÝMI LÁTKAMI
Z PROSTŘEDÍ, RIZIKOVÉ SKUPINY 101**

Doc. MUDr. Milena Černá, DrSc.

MUDr. Pavel Rössner, CSc.

1. CHARAKTERISTIKA PROBLEMATIKY	102
2. ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU V ČESKÉ REPUBLICE.....	102
3. TRENDY A PERSPEKTIVY VÝVOJE, NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ	105
4. NÁVRHY NA INDIKÁTORY V OBLASTI MONITOROVÁNÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU	112
5. NÁVRHY NA ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU	112
6. VYUŽITÍ ZÍSKANÝCH POZNATKŮ PRO ŘÍZENÍ RIZIKA.....	113
7. LITERATURA	113
TABULKY	115
OBRÁZKY.....	116

OVLIVNĚNÍ REPRODUKČNÍCH FUNKCÍ ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍM 119

RNDr. Jan Dejmek, CSc.

Doc. MUDr. Jiří Rubeš, CSc.

1. CHARAKTERISTIKA PROBLÉMU A TEORETICKÉ KONCEPTY ŘEŠENÍ	120
2. SOUČASNÁ SITUACE – MOŽNÉ ZDROJE ZMĚN KVALITY REPRODUKCE	120
3. MOŽNÁ RIZIKA A JEJICH KONTROLA V NEJBLIŽŠÍ BUDOUCNOSTI.....	121
4. VÝSLEDKY TĚHOTENSTVÍ A ZNEČIŠTĚNÍ OVZDUŠÍ	123
5. KVALITA SPERMIÍ A ZNEČIŠTĚNÍ OVZDUŠÍ.....	124
6. NÁVRHY ŘEŠENÍ.....	126
LITERATURA	128

VYUŽITÍ METOD MOLEKULÁRNÍ EPIDEMIOLOGIE 133

RNDr. Blanka Binková, CSc.

MUDr. Radim Šrám, DrSc.

1. CHARAKTERISTIKA PROBLÉMU	134
2. ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU	134
3. TRENDY A PERSPEKTIVY VÝVOJE	138
4. NÁVRHY NA ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU	139
LITERATURA	139

**TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ Z PERSPEKTIVY VÝSLEDKŮ
PROGRAMU TEPLICE II – SOCIOLOGICKÉ STUDIE..... 158**

PhDr. Ivan Gabal

1. ÚVOD	159
2. DŮVODY PRO ZVÝŠENÍ ZÁJMU O ENVIRONMENTÁLNÍ PARAMETRY STAVU A VÝVOJ ČESKÉ SPOLEČNOSTI.....	159
3. VYBRANÉ NÁZORY, ČINNOSTI A POSTOJE ČESKÉ VEŘEJNOSTI RELEVANTNÍ PRO OBLAST ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ	160
4. HODNOTOVÝ KONCEPT ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	164

RIZIKOVÉ FAKTORY ZNEČIŠTĚNÉHO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ..... 166

Prof. MUDr. Richard Jelínek, DrSc.

1. CHARAKTERISTIKA PROBLÉMU	167
2. ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU	167

3. TRENDY A PERSPEKTIVY VÝZKUMU	172
4. NÁVRHY NA UKAZATELE TUR V RÁMCI ČR	173
5. POUŽITÉ PRAMENY	173
INTEGROVANÝ PŘÍSTUP KE KRAJINĚ SE ZAMĚŘENÍM NA RURÁLNÍ PROSTOR	175
<i>RNDr. Jaroslav Boháč, DrSc.</i>	
<i>a kol.</i>	
ÚVOD	176
1. SOUČASNÝ STAV VENKOVSKÉ KRAJINY ČR V HISTORICKÉM A MEZINÁRODNÍM KONTEXTU	176
2. IDENTIFIKACE KRITICKÝCH PRVKŮ UDRŽITELNOSTI (BÍLÁ MÍSTA) V ROZVOJI VENKOVSKÉHO PROSTORU	179
3. CÍLOVÝ STAV V KONKRÉTNÍM ČASOVÉM HORIZONTU	181
4. JAK LZE KÝŽENÉHO STAVU DOSÁHNOUT (NÁSTROJE – ZÁKONY, NORMY, NAŘÍZENÍ VLÁDY, EKONOMICKÉ NÁSTROJE, INFORMOVANOST A OBČANSKÁ SPOLEČNOST).....	182
5. KDO, CO, JAK A KDY BY MĚL UDĚLAT (FINANCOVÁNÍ)	183
6. INDIKÁTORY TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE VENKOVSKÉ KRAJINY (NÁVRH) ..	184
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	185
8. PŘÍLOHY	187
UDRŽITELNÝ ROZVOJ LIDSKÝCH SÍDEL	189
<i>Doc. Ing. Jaroslav Macháček, CSc.</i>	
ÚVOD	190
1. MÍSTNÍ ROZVOJ	190
2. INDIKÁTORY TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	191
3. KOMPARACE	193
4. VÝCHOZÍ PODKLADY	194
5. SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY V ČR	194
6. INDIKÁTORY UDRŽITELNOSTI	227
7. IDENTIFIKACE KRITICKÝCH PRVKŮ UDRŽITELNOSTI	231
8. CÍLE A ZPŮSOBY JEJICH DOSAŽENÍ	234
9. ZÁVĚREČNÁ POZNÁMKA	239
VYBRANÉ PRAMENY	239
BIODIVERZITA, UDRŽITELNÝ ROZVOJ HORSKÝCH OBLASTÍ.....	242
<i>Prof. Ing. Jan Jeník, CSc.</i>	
<i>a kol.</i>	
ÚVOD	243
1. BIODIVERZITA – SOUČÁST TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	243
2. BIOLOGICKÁ ROZMANITOST V ČESKÉ REPUBLICE	244
3. BIODIVERZITA V ČESKÝCH HORÁCH	247
4. UDRŽITELNOST BIOLOGICKÉ ROZMANITOSTI.....	254
5. PÉČE O BIODIVERZITU V HORÁCH – ZÁVĚREM.....	256
LITERATURA	257

**TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ VODNÍCH ZDROJŮ – ANALÝZA
A PERSPEKTIVY 260**

*Prof. RNDr. Milan Straškraba, DrSc.
a kol.*

ÚVOD	261
1. VODNÍ ZDROJE V ČR	261
2. VÝVOJ VODNÍCH ZDROJŮ V ČR K TRVALE UDRŽITELNÉMU ROZVOJI (TUR)	274
3. POSTUPY ŘEŠENÍ	289
4. LEGISLATIVA.....	300
5. ÚLOHA VĚDY A VÝZKUMU	302
6. NÁVRHY NA ŘEŠENÍ	302
LITERATURA	306
OBRÁZKY.....	310

NAKLÁDÁNÍ S NEBEZPEČNÝMI ODPADY 313

Ing. Miroslav Punčochář, CSc.

1. ÚVOD	314
2. ZVLÁŠTNÍ A NEBEZPEČNÉ ODPADY: PRODUKCE, ZPŮSOBY VYUŽITÍ A ZNEŠKODNĚNÍ V ČR.....	316
3. ZABRAŇOVÁNÍ VZNIKU ODPADU, MINIMALIZACE MNOŽSTVÍ VZNIKAJÍCÍHO ODPADU A JEHO ŠKODLIVOSTI.....	328
4. METODA POSUZOVÁNÍ ŽIVOTNÍHO CYKLU VÝROBKŮ	332
5. ODPADY A TRVALÁ UDRŽITELNOST OBECNĚ	332
6. ZÁVĚR.....	335
LITERATURA	336

**KOMPLEXNÍ FUNKCE LESA – STRATEGIE PRO TRVALE UDRŽITELNÝ
ROZVOJ LESNÍCH EKOSYSTÉMŮ 337**

Ing. Vladimír Krečmer, CSc.

Ing. Bohuslav Vinš, CSc.

a kol.

1. LESNÍ EKOSYSTÉMY JAKO NÁRODNÍ BOHATSTVÍ (OBHOSPODAŘOVÁNÍ LESŮ)	339
2. LESNÍ EKOSYSTÉMY JAKO NEPOSTRADATELNÁ SLOŽKA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ..	345
3. ZÁVĚR.....	352
SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY	352